

Nummer 3 - jaargang 17 - 1997 - driemaandelijks tijdschrift
afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke Uitgever: Willy De Loose



H EEMKUNDIGE KRING HAALTERT

TERJODEN



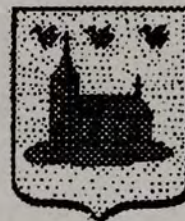
HELDERGEM



HAALTERT



KERKSKEN



DENDERHOUTEM



Mededelingen Heemkundige Kring
Groot-Haaltert - 3-maandelijks
ledenblad

Redactie:
Diepeweg, 15 9450 Haaltert
17de jaargang 1997 - nr 3

Erevoorzitter:
Veearts Robert Lievens

Voorzitter:
Willy De Loose
☎ 053/83.08.81

Secretaris:
Geert Boelaert
Droeskouter, 12 - 9450 Haaltert
☎ 053/83.30.86

Bestuursleden:
Denderhoutem:
Edgard Huylebroek

Haaltert:
Marc De Moyer
John Scheerlinck

Heldergem:
Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:
Joris De Kegel

Documentatiecentrum:
Huize Glorieux, Heldergemstraat
167, 9450 Heldergem

Ruiladres:
Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: 250 Fr.
Steunend Lid: min. 300 Fr.

Rek. nr. 439-5083061-63
Heemkundige Kring Groot Haaltert

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar
teksten.
Teksten mogen overgenomen worden, mits
bronvermelding

Nog enkele weken en jullie kunnen de nostalgische toer op.
Er wordt nog koortsachtig gewerkt aan de voorbereiding van
RETRO-KERKSKEN. Een paar honderd vergrootte foto's brengen
ons terug in de tijd van toen. Mis deze exclusieve gelegenheid niet!
De Heemkundige Kring en de Davidsfondsafdeling van Kerksken
nodigen alle dorpsgenoten uit even binnen te wippen in Zaal Korlick.
Wij tonen jullie beelden, documenten en een videomontage die lang
zullen bekijken. Hebben jullie vrienden en/of familieleden die ons
dorp verlaten hebben, geef hun een seintje. Het zal hen zeker
plezieren nog even te vertoeven in de gemoedelijke Kerkskense sfeer.

Voor de geïnteresseerden in de familiegeschiedenis melden wij met
genoegen dat op de tentoonstelling de 'Gezinsreconstructie van
Kerksken, 1698-1898' van John Scheerlinck zal aangeboden worden
(liefst vooraf bestellen via ons secretariaat). Dit prachtwerk is een
onmisbare hulp bij de speurtocht naar voorouders.

Een volgend verheugend feit is de nakende publicatie van het titanen-
werk i.v.m. het groot-Haaltertse dialect. Ons ex-bestuurslid Gilbert
Redant verzamelde ruim 2000 typisch Haaltertse gezegden met
AN-verklaring.

Na zijn eerste werk in 1977, verscheen 15 jaar later een herwerkt
Idioticon van het Gr-Haaltertse dialect - beide uitverkocht. Tegen de
jaarwisseling hopen wij zijn derde studie te kunnen voorstellen.
De gezegden werden ingedeeld volgens herkomst en/of betekenis, vb
oude gebruiken, vergelijkingen, uitroepen, enz. Een primeur voor dit
werk is dat een aantal ervan uitgebeeld werden door karikaturen van
de bekende karikaturist Nesten.

De Heemkundige Kring heeft geen moeite noch tijd gespaard om dit
boek persklaar te krijgen, enerzijds als verjaardagsgeschenk voor de
auteur (werd 85!) en anderzijds om de zo pittige 'Oltjertse outdrik-
kingen' te bewaren voor hen die na ons komen.

Dank zij de steun van het Gemeentebestuur en van de Kredietbank
kunnen wij een fraai boek toevoegen aan onze dorpsbibliografie, een
boek dat in geen enkele Haaltertse boekenkast mag ontbreken. En
wedden dat jullie er regelmatig zullen in bladeren!

Willy De Loose
Voorzitter

CORVEE MET PAARD EN WAGEN VOOR ONZE BOEREN

Er werd vroeger tijd nogal eens van overheidswege beroep gedaan - vaak verplicht en zonder vergoeding, vooral in oorlogstijd - op hand- en spandiensten van de gewone bevolking. Vooral inkwartiering van soldaten, legerwagens, officieren, veldgeschut en munitie maakte het onze mensen vaak lastig, maar vooral zeer nadelig, zelfs rampzalig.

In onderhavig stuk (1) gaat het evenwel om veel vrediger prestaties. Het ging er om transport van materialen voor de aanleg van een stuk weg in Haaltert. Het is ons niet duidelijk waarom juist Denderhoutemse boeren die vrachten te torsen kregen, wetende dat het om "... 1000 casseye steenen..." ging, "... binnen de stad van Aelst te laeden ende de selve te vervoeren ende te transportereren tot binnen de prochie van Haaltert op den Cruyscauter ende aldaer te lossen...". De opeising van Denderhoutemse paarden is misschien te verklaren omdat ook in Haaltert en omliggende gelijkaardige bevelen gegeven werden. Waarom kon het zo? Als we de toponymische kaart van Haaltert bekijken vinden wij de vermelde "*Cruyscauter*" aan de grens met Erembodegem, tevens op kleine afstand van de Denderhoutemse limiet, in de Anderenbroek.(2)

Hoe dan ook, we laten de lijst volgen van de paardenhouders "... ter ordonnantie van de heren gedeputeerden der twee steden

van den lande." (3)

Moesten één paard beschikbaar houden: Christiaen Steppe; Gillis Opdecam; Adriaen Van Styvendael; weduwe Andries de Conseth; Cornelius Stockman; Pieter De Backer; Laureys Sienaert; Niclaes Eeckhout; Frans Van den Eynde; Jan-Baptist Wijnant; Erasmus Baeyens en Pieter Cobbaert.

Beschikten over twee paarden: Joannes De Cock; Joseph De Sadeleer; Judocus Ghijssels; Michiel Van der Paelt; Judocus Goubert; Cornelius Backaert; Jaspard Ghijssels; Frans Ghijssels; Frans Van Sinay; Adriaen Van Gyseghem; Weduwe Judocus Van Muylem; Philipus t' Kint; Jan-Baptist Eeman; Matheus Goossens; Weduwe Arnout Van den Berghe; Adriaen Meganck; d'hoirs Pieter Van den Hende; Pieter Van Landuyt;

d'hoirs Jan Van der Straeten; Ghijssbrecht Praet; Judocus Praet; Pieter Sienaert; Pieter Schollaert; Pieter-Jan Saman en de weduwe Adriaen Goossens.

Enkele hadden drie paarden: Adriaen Van Muylem; Joannes Baeyens; Jan Sienaert; Jan Van den Berghe; Judocus Eeman; Jan Van Muylem en Judocus Van de Perre.

De volgenden konden vier paarden inspannen: Frans Lercangée; Jaspard

Wijnant; Jan Wijnant; Paschier Meganck; Pieter Van Gyseghem; Jacobus Backaert; Weduwe Pieter Haelterman; Pieter Hoebeke; Weduwe Adriaen Van der Paelt en Erasmus Baeyens.

Eén ‘betere’ boer had vijf paarden: Judocus Beeckman; het ging hier heel waarschijnlijk om de zeer lang verdwenen hoeve in de huidige Hoekstraat, deeltje van de Vondelen. Tenslotte was er zelfs één bedrijf met zes paarden: Lieven Backaert. Dit was vermoedelijk de eigenaar van de destijds grote hoeve op de hoek van de Lebeke en het begin van de ‘Diepe Straten’, richting Ruisbroekhoeve. Later zal de familie Van Oudenhove zich hier vestigen, weliswaar door huwelijk. Voorzeker ging het hier om zware trekpaarden, gezien de aard van de vracht die hun te wachten stond. De overheid had uiteraard haar voorzorgen genomen wat betreft het aantal opgeëiste paarden. Ook het juiste tijdstip werd gekozen: in mei, juni is het veldwerk uiterst miniem. Bovendien bedenken wij ons best dat er zeer veel trekkracht zal nodig geweest zijn gezien de lamentabele toestand waarin haast alle wegen zich toen bevonden. Het hoeft ons niet te verwonderen dat paardenkwekers hier allemaal niet zo happig op waren. Betere boeren zullen wel hun ‘stalknechten’ ingezet hebben om die karwei op te knappen.

De slotclausule laat ons het ganse gemeentebestuur kennen aan wie de “uitloting” van het contingent paarden

werd meegedeeld. Aan meier Joseph De Sadeleer, aan burgemeester Jan Van Muylem, aan de schepenen: Judocus Goubert, Pieter Van Gyseghem (4), Pieter Kiekens, Pieter-Jan Saman, Jacobus De Cock en Mattheus Goossens, bij elkaar “*in vier-schaer desen Xen meye 1769*”.

Zoals eerder gemeld was het niet alleen in onze gemeente dat dergelijke werkzaamheden gepland werden. Zo ook in Nieuwerkerken waar men noteerde:

“Desen winter (1766) heeft men veel calseyde vervoert van Aelst, tot het maken van groote baenen, als naer Erp, Burst, Moorsel, Nieuwerkerken.”(5)

In een document van 31 mei 1765 van het Land van Rotselaar is er eveneens sprake van het aanleggen van kalseidewegen te Haaltert.

“Alsoo d’heeren gedeputeerden van de twee steden ende Lande van Aelst geintentioneert sijn binnen de prochie van Aelst de heirbaene van Aelst naer

Geeraertsberghe ter cause van de quade passagie tusschen de huysen op de lengde van de selve te calseyden, het gone soude wesen van eene groote utiliteyt voor de prochie ende heel het publicq,...”

In een bijgevoegd document lezen wij:

“Te vermaenen de naervolghende personnen bij laste van U.E. heeren de gedeputeerden der twee steden ende Landen van Aelst, ten eynde van te compareren op Vrijdaghe 31e Meye 1765 ten huysen van Jan Baptist Duwez ten dry uren naer den

middagh, om te houden de resolutie nopende het maecken van een casseye op den herwegh daer de huysen jegen tegenaepaelen twaer ontrent bij de inwoonders soudent moeten gebeuren leveringhe voyturen sonder vergeldinghe en oock bij laste van Borgemeester en Schepenen

(Volgen dan de namen van 70 personen)

“Wij onderschr. officieren relatieren de voors. personen al vermaent te hebben om te compareren op de voors. Resolutie. Ons toirconden den 31e Meye 1765.

Get. Guillaum Sterck en Gillis Adriaens.” (6)

Edgard Huylebroek

- (1): RAB, Land van Rotselaar, bundel Denderhoutem nr 1016
- (2): DE BROUWER J., Toponymie van Haaltert, Aalst 1955
- (3): bedoelde steden waren Aalst en Geraardsbergen
- (4): Pieter Van Gijseghe had de zeer grote hoeve in bezit midden in de huidige Dwarsstraat. Deze verdween bijna een halve eeuw geleden. Inmiddels zijn er twee privaatwegen aangelegd. In de 19de eeuw kwam dit goed, door huwelijk, in het bezit van familie Van de Perre en later van familie Van Oudenhove.
- (5): Zie 'LINIAAL' (Nieuwerkerken), nr 1, sept. 1987
- (6): RAB, Land van Rotselaar, nr 175

Kantwerkster te Haaltert



Deze foto werd waarschijnlijk genomen omstreeks 1935 à 1940

(Kan één van de lezers het vrouwtje identificeren?)

OVER KROMME WEGEN. EEN UPSTAL EN DE DHEYSSEL TE DENDERHOUTEM

De meeste van onze wijknamen zijn heel oud. In tal van schriften - tot de middeleeuwen opklimmend - ontmoet men vaak plaatsnamen als ter Linden, Vossel, Stichelen, ten Daele, de Anderenbroek, ter Vondelen, ter Waerent aen den Dries, de Leebeecke, de Neyghemstraete, ten Borrekine. Een nu haast verdwenen plaatsnaam is ter Blockinghen, nabij de grens met Welle. Dit kan bezwaarlijk als wijk doorgaan, vermits er, nabij een grote hoeve, slechts een paar woningen stonden. Bovendien was dit geen groot terrein, wel was het Blockevelt behoorlijk uitgestrekt. Er waren tevens de Blockemeerschen.

De Knipperhoek is duidelijk van recente datum, want nergens voorkomend in archiefstukken. Dat was zeker een deel van de Lebeke.

Wat lang Beek heette is nu veranderd - omwille van dezelfde naam te Kerksken - en werd Poel.

Oudtijds werd alles daar aangeduid met 'over de Beecke', dus aan de overkant van de beek, d.w.z. de rechteroever van de Paardenbeek. In de volksmond werd die wijk meestal aangeduid met de 'Hoenderbeek'. Is dat zelfs niet in archiefstukken terug te vinden?

Eertijds, zelfs nog in de 19de eeuw,

was de huidige rechte Ninoofse steenweg slechts een aardeweg, door de boeren benut om hun akkers te bereiken. Wie naar Ninove wilde moest ver omlopen, langs Terlinden, het Scherp (nog een plaatselijk stukje wijk, maar o.i. nergens geboekstaafd), het Boesdaalveld en de Diepe straten. Via de Ruisbroekhoeve kwam men, doorheen uitgestrekte velden in Ninove terecht. Wat een tocht! Te voet, bij wintertijd, op onverharde wegen... Bij de aanvang van de weg werd een kwarteeuw geleden de 18de eeuwse 'Pollietenshoeve' gesloopt. (1)

De gronden werden gedeeltelijk onteigend en zo kon een gevaarlijke bocht uitgeschakeld worden. Tevens kreeg men de kans geboden er een welkome parking aan te leggen.

Ook in de Anderenbroek werd in de vorige eeuw gesleuteld. De hoofdweg boog eertijds ongeveer halweg links af om aan de beek weer naar rechts te draaien en aan de hoeve Perreman uit te komen. De rechttrekking kon gemakkelijk uitgevoerd worden omdat er reeds een veldweg was. De oorspronkelijke weg is blijven bestaan. Heel lang werd deze weg - met de naam Anderenbroek, die voor de hele wijk stond - genoemd

de 'Aelstersche Wegh'.

Ook naar Iddergem toog men vroeger langs een andere weg, nl. via de huidige Teerlingstraat. Later werd een ander, veel rechter tracé, aangelegd. Door verbreding en verharding is de Iddergemse steenweg geworden wat hij nu is.

Na WO II werd de heel oude Lebekestraat gedeeltelijk gelaten voor wat ze was. De weg langs de beek werd verlaten om rechtdoor te gaan, dwars door het Steenveld, om een paar honderd meter verder de vroegere weg te vervoegen. In die halve eeuw is de nieuwe weg ongeveer volgebouwd.

Op het einde van de Eigenstraat, vaak geciteerd als de Wip, zelfs in notariële akten, maar nergens in oude bescheiden, is ook een rechte trekking gebeurd, nabij de hoeve De Dier, alias 'Peireknecht' en dit om Welle te bereiken.

De Stichelen bood enkele decennia geleden nog een grote verkeersmoeilijkheid. De hoek bij de hoeve De Winter was zo onoverzichtelijk dat verbreding zich opdroeg, dit ten voordele van het verkeer richting Kerksken.

Staan wij nog even stil bij de benaming Dries. De huidige wijk met die naam is niet zo oud. Talrijke archiefstukken duiden die plaats aan als ter Waerent, soms nog verlengd met 'aen den Dries'. Wel-

licht heeft men er kortweg Dries van gemaakt. De oude benaming ter Waerent werd gedeeltelijk terug ingevoerd voor het gedeelte aan de Geraardsbergse steenweg.

In Denderhoutem was trouwens vroeger nog de Daeldries, in de grotere Daal, zelfs nog het Drieslantveldeken. (2)

Etymologisch betekent Dries:

a: een oude klaverakker

b: een open plaats met gras bezet. (3)

Nog een paar eigenaardigheden in zake publieke terreinen zijn de zg. 'brauputten', dialectisch 'braapitten'. Twee zijn er ons bekend. De jongste gedempte, bevond zich op de Dries, een boogscheut voorbij de kapel. Deze 'brauput' is niet expliciet vermeld in het Denderhoutems landboek van 1699. Tussen beide wereldoorlogen bestond nog de grote vijver. Door opvulling, aanslibbing en andere redenen raakte die droog en kwam op het straatniveau. Ten slotte verkocht de gemeente deze waardevolle bouwgronden.

De andere 'brauput' werd in het genoemde landboek wel aangewezen. Hij situeerde zich in de Vondelen, nabij de 'Roscam', een eeuwenoude tapperij, in 1699 toebehorend aan Adriaan Goessens, evenals de put. De grootte bedroeg 35 roeden of ongeveer 11 aren.

In archiefstukken van oude datum duikt nog een andere vorm op van publiek terrein. Het is de Opstal (Obstal of Upstal). De betekenis is nagenoeg dezelfde als

Dries. De verklaring die van Dale geeft in het Etymologisch woordenboek (4) voldoet ons niet ten volle. Er staat "wat boven de grond gebouwd is". Dat betekent veel meer. De verklarende van Dale zegt: "recht van opstal is de bevoegdheid om gebouwen, beplantingen, te mogen hebben op iemand anders grond".(5) De Brouwer definieert het zo: "een uitgestrekte, met gras begroeide, braak liggende grond, gebruikt als gemeenschappelijk weiland". (6)

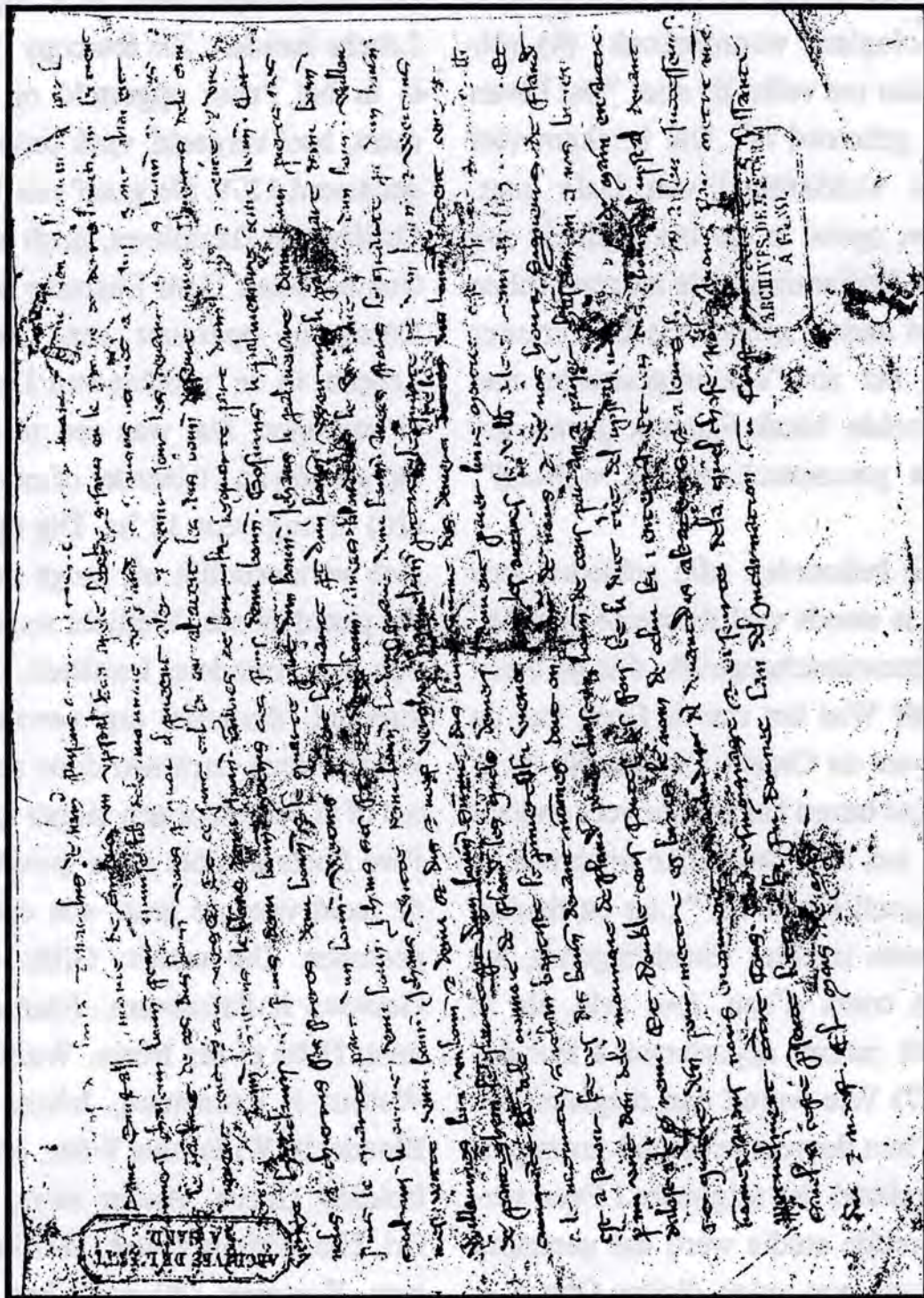
Aan wie behoorden die gebieden toe? Daarover is steeds veel discussie geweest. Was het gemeenschappelijk, dus gemeentelijk goed? Was het van de Heer, van de Vorst of van de Graaf? Gewoonlijk haalden de grote bazen het zonder veel omhaal naar zich toe. Een duidelijke uitspraak in deze zin geeft Godding: "...en particulier sur les terres incultes (braakliggend), les forêts, les cours d'eau, tout cela, ils le considèrent comme appartenant à leur domaine". (7) Wie waren dan diegenen die het als tot hun domein behorend aanzagen: vanzelfsprekend 'les seigneurs'! Even verder in dezelfde studie werd dat genoemd "terre vacans que vulgo dicitur Obstal et sub meo dominico constituta".

In een ander wetenschappelijk werk wordt Opstal enigszins genuanceerder omschreven: "men noemt Opstal een strook grond ter weerszijden of onmiddellijk langs een water, wetering, watergang, boezemkanaal, vaart gelegen en tot deze behorende." (8)

Deze uitleg lijkt ons nuttig omdat een

oud archiefstuk over zo'n 'upstal' in de Lebeke handelt. Zie fotocopy (9). De tekst is in het Frans opgesteld op fijn perkament, heel vergeeld, vaak onleesbaar en is gedateerd 1279. De graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre, geeft aan zijn vertrouwensman Dom Eustasse van de abdij Cambron, opdracht een Upstal in de Lebeke, in de 'prochie van Denrehaudem' te verkopen. Dat was een niet onaardige lap grond van 10 bunder of ca 40 dagwand (10) of ongeveer 12 ha. Die opstal strekte zich vermoedelijk uit langs de waterloop der paardenbeek. Wellicht waren die gronden van mindere kwaliteit, vaak overstroomd, derhalve erg verzuurd. Veelal werden deze terreinen door schapen, geiten of al eens door een mager rund beweid. Père Eustasse doet deze gronden dan van de hand voor de graaf aan een twintigtal personen. Dat waren: Gillis de Burrike, Goswins li Palmenare, Jehans li Palmenare, Helis et ses frères, Weitins Perdent, Weitins li Palmenare, Jehans ses frères, Blondeels, Willamme Witte, Jehans Witte, Boidins Grave, Ances stors, Willamme Bri, Hannekinus Pottre, Weitine de Pantigem. Kostprijs 150 pond het bunder. Er kleefde bovendien een eeuwigdurende cijns van 8 denieren het bunder aan, te betalen aan de 'brieven' van Aalst. Aldus ongeveer de samenvatting ons gebracht door Ere-Conservator Wijffels.

Van deze graaf zijn nog verkopeningen in onze streek gekend. Zo verkocht dezelfde pater 'quatre cents verges de tière in Yderghem, devant leur moulin'. (11)



(9) Oorkonde Graaf van Vlaanderen

Tot slot willen wij onze bevindingen kwijt over de naam die men wenst te geven aan een nog aan te leggen weg: de Dijzelstraat.

Op 24 april 1996 lazen wij in de plaatselijke pers: "De provinciale commissie voor advies voor straatnaamgeving wil aan de omsluitingsweg van de goedgekeurde verkaveling van de Dwarsstraat

de naam Dijzelstraat geven. Gemeenteraadslid Geeroms zag liever de oude benaming Deyzelstraat omdat die etymologisch verantwoord is en ook door de HK werd geadviseerd. Men zal een nieuwe poging doen bij de instanties, maar voor de bewoners dringt de tijd." Einde citaat.

Wij veroorloven ons de eigen archivalische bevindingen in deze mede te delen.

463.

Dender-Houtem 1738.

kleijn Dheijssel

.7. 1.

.4. 6.

*D'Abdye van Dronghen proprietaris
van een Partijcken Land (ghenaemt
kleijn Dheijssel) wesendenschouf
landt, oost D'Abdye van S^t. Adriaen;
Zuid Jan de Winter, west t. Sana-
meuleveldt, Noordt Jasper Kollie,
groot = 100.*

*1748. Nede verpocht aan Louis Wijnardat tot Denderhoutem.
met de partijen. Stadsre. Vol. 454. 455. 456.
1747. ali bij Jijner Voorwaerde, voor het Jaeren, den
van t. Dender Verschueren id. 1749. an. 15. - -
1748.*

Fotocopy (noot 12)

In het RAG bewaart men het ‘Groot boeck der Abdije van Dronghen’ (12). Gepubliceerde fotocopy toont ons duidelijk hoe de steller het woord zelf in 1738 schreef: Dheijssel. Beide namen in het artikel zouden dus onjuist zijn op basis van het historisch document.

Een sluitende etymologische verklaring voor Dheijssel is moeilijk te vinden.

Vaststaand feit: in 1699 werd het Landboek van Denderhoutem herschreven. Hierin werd nergens gewag gemaakt van het bewuste woord. Ook in het boek van de abdij van Geraardsbergen, die veel gronden had in onze streken, komt het woord niet voor. Het landboek helpt ons wel in die zin dat er zich op die plaats een ‘hersel’ bevindt: “*Jasper Van Gyseghem met stuk land op Sannameuleveld, 567 R groot, palende oost de Hersel*”.

Wie met het Denderhoutemse dialect een beetje vertrouwd is zal grif aannemen dat hersel licht dheijssel wordt. Zitten wij

fout? Wij willen graag een beter gefundeerde uitleg aanvaarden.

Ons besluit: als naamgeving ware de meest veilige en verantwoorde schrijfwijze zeker: Dheijssel. Wij kijken met belangstelling toe...

Edgard Huylebroek

- 1- Zo genoemd naar de vroegere eigenaar Hyppoliet Cobbaert-De Winter
- 2- Beide vermeld in het ‘Landboek’ van 1699, p. 297
- 3- Beide van Amaat Joos in zijn ‘Waasch Idioticon’, 1900. Die uitleg geldt ook voor streken buiten het Waasland.
- 4-van Dale, Etymologisch woordenboek, 1990
- 5-van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse taal, 1992
- 6-In ‘Land van Aalst’ jg. 1951, nr 5, p. 210
- 7-Zie ‘Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12ième au 18ième siècle’ Ph. Godding, 1987, p. 199
- 8-In ‘Bouwlandtermen in Vlaamse dialecten’, Magda Devos, Tongeren 1991, p. 662
- 9-RAG, Cronologisch supplement. Oorkonden Graaf van Vlaanderen, nr 98. Met dank aan H. Van Isterdael voor vertaling.
- 10-Het dagwand geldt bij ons 32a 50ca. In tegenstelling tot bunder geeft van Dale dagwand niet meer in 1992, wel in oudere editie van 1961. Verschueren (1937) bepaalt ‘zoveel land als één man in één dag kan omploegen, ca 25 a’.
- 11-Uit ‘Recueil des Chroniques des Flandres’ J.J. De Smet, T II, p. 955.
- 12-RAG, Inventaris abdijsarchieff Drongen, nr 453

ER WAS EEN DORPJE IN VLAANDEREN...

Er was een dorpje in Vlaanderen...

Opgeslorpt door de fusie, lag Helder- gem een beetje afzijdig in eigen onge- wone schoonheid. Toen het een dorp op zichzelf was lag de zuidwestelijke grens aan de Molenbeek. Een straat, tot voor enkele jaren ronde kasseistenen, nu as- falt, slingerde zich naar omhoog tot aan de steenweg Aalst-Geraardsbergen. Dan glooide de heuvel af tot de Watervalle die dan weer de grens vormde met een aan- liggend dorp.

De kerk stond zowat halverwege van bovengenoemde straat. In de volksmond sprak men dan van “de lui van boven of van beneen”.

Tot voor de tweede wereldoorlog was er in die kerk een suisse. Hij was een dienst- doende personaliteit die de orde in de kerk diende te verzekeren. Deze suisse keek altijd zeer ernstig, een glimlach was zeldzaam. Misschien was het de Keizer Willemsnor die aan zijn gezicht die strenge uitdrukking gaf. Hij droeg een donkerblauwe jas met gulden knopen en dito biesjes. Over borst en schouder een brede band, waarop in gouden letters “Eerbied in Gods kerk”. Op het hoofd een helm à la Napoleon met goud afgeboord. In de hand hield hij een houten staf met een eigenaardige koperen uiteinde. Er ging namelijk een scherpe punt naar om- hoog en een gekromde snavelachtige punt

naar opzij. Bij het begin van de kerk- dienst stond hij aan de voet van het al- taar, ging dan de priester vooraf tot aan het portaal en terug terwijl deze met wij- waterkwispel de gelovigen zegende.

Rondgaan met de schaal behoorde ook tot zijn werkzaamheden. Dat gebeurde met de nodige plechtigheid. Eerst reikte hij de schaal aan de heren van de Kerk- raad die in de kerkbank zaten. Dan wendde hij zich naar de nonnen die op de eerste rij hun eigen kerkstoelen bezetten. Vervolgens was het de beurt aan de man- nen en ‘t laatst aan de vrouwen. Ten dien tijde zaten de geslachten nog zedig ge- scheiden. Mannen rechts met ontbloot hoofd en vrouwen links met verplichte hoofdbedekking.

Op het kerkplein lag een steenblok, ongeveer 60 cm vierkant. Daar ging de veldwachter na de kerkdienst opstaan om de dorpingen kond te doen van de te volgen reglementen voor de komende week. Er werd vooruit gezegd welke be- lastingen hij de volgende dagen ten huize zou komen innen. Was er gedurende de week een dringende boodschap dan nam de veldwachter een koperen bel. Hij ging dan luid bellend van straat tot straat en op elke hoek verkondigde hij zijn nieuws. Vaak stonden ook na de zondagsmis de straatzangers klaar onder begeleiding van trekzakmuziek hun volksliedjes ten ge-

hore te brengen. Het waren stevast zelfgeschreven teksten over mensen en gebeurtenissen uit de streek. Het had een aparte charme die schilderachtige groep en het volk dat zacht meeneuriede. De liedjes over geliefden waren teder en schalks. Diefstallen en moorden kregen een verontwaardigd toontje. Maar alles in eenvoudige taal. Bijv.: "Er is gebeurd bij de pastoor van Nijlen, een wrede moord en ene dieverij". Dan volgde het hele relaas van de bloedige daad, het onderzoek door de gendarmen enz.

Op het einde van de achttiende eeuw heerste er onder de dorpelingen nog oneindig veel bijgeloof. Elk dorp was een toverheks rijk. Waar twee wegen elkaar kruisten daar hielden de heksen hun vergadering. Tegen middernacht zoefden zij op hun bezemstelen door de lucht om hun ritueel bij te wonen. Eenzame kruiswegen werden bij daglicht angstvallig betreden en 's nachts nadrukkelijk vermeden. Wie er langs moest maakte liefst een omweg of ging gewoon over de akkers.

En dan was er 'Kledden' de baarlijke duivel in hoogsteigen persoon, die de eenzame wandelaar langs achter besprong, hem dwong in een opgelegde richting te lopen en intussen Kledden op de rug te dragen. Inmiddels werden de sukkelaar allerlei vragen gesteld en opdrachten gegeven die hij in het diepste geheim diende uit te voeren. Wanneer hij het zou aandurven niet te gehoorzamen zou Kledden zijn have en goed doen

branden. Zo stelde Kledden zijn eisen. Hij bereed zijn slachtoffers zolang tot ze van angst en vermoeidheid bewusteloos neervielen. Dat zo ne Kledden een misdadig mens was, waar alle middelen goed voor waren om zijn doel te bereiken en zichzelf rijker te maken, daar viel niet aan te twijfelen. Hij maakte gewoon misbruik van de verregaande naïeviteit, de angst en aangeboren bijgelovigheid van de dorpsmens.

Ook van de overheid en in eerste instantie van de gendarmen waren de dorpelingen bang. Wanneer ze op hun hoge paarden kwamen aangereden waren alle stoepen leeg. Als ze al eens onrechtvaardig behandeld werden, dit dan volgens hun eigen mening, zonnen ze wel op wraak. Wat ze niet dierven tegenover heksen of kledden deden ze wel tegenover gendarmen. Niet openbaar maar op een goed doordachte originele manier. Ze kozen daarvoor een stikdonkere nacht en figureerden met twee groepen een gevecht. De gendarmes gealarmeerd door de dorpelingen snelden toe om de orde te herstellen. Terwijl zij poogden de vechtersbazen te scheiden, werden zij in de rug aangevallen en met een ferm pak slaag bedeed. Uiteindelijk sloeg iedereen op de vlucht en er was niet meer uit te maken wie wie geslagen had. De volgende dag had iedereen een potdicht alibi. Bij het verder onderzoek bleek heel het dorp doofstom en niemand had iets gehoord of gezien.

Om en bij de Molenbeek stonden geen huizen. Het komt omdat zij een nogal grillige dame is die onverwachts uit haar oevers trad en de omgeving blank zette.

Links van de straat lagen Liefkenshoek, Mottenhoek en Mussentabbe. Rechts lag Oom, de Dries, Berenhoek en Bereek.

De legende vertelde dat het dorp gesticht werd door een rijke edelman. Hij liet er een kasteel en op een afstand een kapel bouwen. Beide waren verbonden door een onderaardse gang. Zo was het de kasteelbewoners mogelijk het domein ongezien te verlaten of te betreden.

In de twintiger jaren wisten de dorpeelingen nog de plaats aan te tonen waar eens het kasteel in al zijn heerlijkheid verrees. Tussen de groenoverwoekerde tuinen groeiden prachtige witte leliën. In maanlichte nachten als de nevel over de meersen dreef, zag men de ranke gestalte van de kasteelvrouw. Zij bewoog zich zwevend van bloem tot bloem. Plukte met haar slanke hand de leliën en verzamelde ze in haar schoot. De fijne doorzichtige sluiers die haar omhulden volgden elke harer bewegingen. Het bleke schijnsel van de maan gaf haar uitwaaiende haren een zilveren glans. Plots verdween ze dan in een nachtzwarte koets, bespannen met zes stijgerende grijze paarden. Witte dampen sloegen uit hun snuivende neusgaten en van hun stampende hoeven schoten lange vuurslierten. Een vaag getintel van bellen bleef hoorbaar, lang na-

dat ze aan de einder verdwenen en door het onzichtbare opgeslorpt werden. Blijvend was de tedere wasem van leliegeur en de bleke maan die poogde door de nevels heen te dringen.

Boven op de grote steenweg, stond een hoeve, ruim 200 jaar oud. Van 1835 tot 1935 leefde op de hoeve boer Petrus B. Gedurende die tijd kende hij vier regerende vorsten: Leopold I, Leopold II, Albert I en Leopold III. De hoeve trotseerde twee wereldoorlogen. Buiten de schuur die in de dertiger jaren afbrandde en de stallingen die verdwenen zijn is er aan de buitenbouw haast niets veranderd.

Ten tijde van Petrus was die schuur een wonder van bouwtechniek. Gesteund door sterke eiken balken en gedragen door een stevig gebinte liep het dak uit in een spitse top. Op een hoogte van ongeveer vier meter lagen de balken verbonden door dwarsliggende kleinere losse balken. Deze konden naar believen geplaatst worden en dienden om de oogst, stro en hooi, op te tasten. Boerenjongens moesten ook acrobaat zijn om op deze bewegende balken het evenwicht te behouden en intussen toch maar de de bussels netjes op stapelen.

De dorsvloer in het midden van de schuur was van vastgestampte leemgrond. Bij winterdag hoorde men regelmatig het bonzend geklop van de dorsvleugel op de harde vloer. Naargelang het ritme onderscheidde men of er één of

meer dorsers aan het werk waren. Ging het in langzamer tempo: de precieze tijd om de steel omhoog te heffen, de loshangende vlegel boven het hoofd te laten draaien en dan met een plof op de uitgespreide graanschoven neer te smakken, dan was er een eenzame dorser bezig. Vielen de kloppen iets vlugger, dan waren er twee aan de slag. Ging het vlugger, dan waren het er drie in stormachtig tempo die de korrels ritselend uit de aren deden spatten.

Links in de schuur bevond zich het kafkot met de wanmolen. Deze diende om het graan te zuiveren en werd met de hand gedraaid. Bovenop in een bak gooide men het graan. Door een smalle opening viel het op een zift dat schuddende bewegingen maakte. Een groot wiel met wieken produceerde de nodige wind om het kaf weg te blazen. In de uiterste hoek van het gebouw waar het hooi tot aan de nok opgestapeld lag, was een kleine ruimte gelaten met een deurtje dat in de stallingen uitgaf. Deze plaats, enkele vierkante meters groot werd benut om de pasgeboren kalveren op te vangen. Bij de geboorte werd het kalfje droog gewreven met hooi. Net zolang tot het de poten strekte, stuntelig rechtop ging staan en waggelend de eerste stappen zette. Zo'n kalfje, met grote zachte ogen boordevol verwondering, opende zijn mondje en met een schuchtere 'beuh' wrong het zich naar buiten. De boer nam een emmer lauwe melk, stak er de vuist in met de

duim naar boven. Nieuwsgierig snuffelde het kalf, rook de melk, maar wist niet hoe te beginnen. Met zachte dwang duwde de boer de kalverkop in de melk. Het snuitje opende zich, vond de duim en ging instinctmatig zuigen. Zo leerde het de melk opdrinken.

Bezijden de schuur stonden de varkens-koten. De dieren stonden per twee in hokken van 2,5 op 2,5 meter. De stenen vloeren hielden af naar een moezgat, waardoor alle vocht afgevoerd werd naar de beerput. Ten onrechte zei men soms 'vuil varken'. Deze dieren deden nooit hun behoefte in het stro waarop zij rustten. Wanneer op een zonhete dag een varken zich in de modderpoel wentelde, deed het het niet uit zucht naar viezigheid, wel om de huid te beschermen tegen stekende insecten en brandende hitte.

Een dorpsgezegde was: "hij is het dertiende viggen". Dat duidde op iemand die steeds moeilijkheden had om te bekomen waarop hij recht heeft. De zeug had maar twaalf tepels en kon toch dertien of meer biggetjes werpen. Zo'n kroost was een zware opgave en toch zorgde de zeug dat alle leden van haar kroost kraaknet en keurig waren van kop tot krukstaartje. Het was leuk om te zien hoe die rosse molligheid, knorrend en elkaar verdringend de enorme tepelweelde opzochten om zich te goed te doen aan zoet-lauwe moedermelk.

Verderop stond de schaapskooi. De dieren liepen vrij in de boomgaard of gingen

met de herder op stap. In de lente werden de schapen geschoren, de wol gewassen en in de wind gedroogd en vakkundig geplukt. De wol werd uiteen gerafeld zonder de draden te breken en met het spinnewiel gesponnen. De fijne draad werd gedubbeld tot de gewenste dikte. Soms werden de strengen wol indigo-blauw geverfd. Petrus droeg nooit andere kousen, truien en sjaals, dan die op zijn eigen hoeve gewonnen, gesponnen en gebreid werden.

Boven de stallingen bevond zich het kippenhok. De hennen gingen bij zonsondergang op stok. Bij het eerste morgenklaren gaf de haan door langgerekt kraaien te kennen dat de nieuwe dag op komst was. Als een veldheer stapte hij fier het eerst naar buiten gevolgd door het ganse heir. Het erf en de boomgaard was weer voor een lange dag hun rijk. Ze liepen kakelend en scharrelend rond, krabden de aarde en pikten oude kersepitten en pieren. Soms nestelden zij zich in de grond en deden met hun vleugels het mul opstuiven. Granen en groen waren het hoofdbestanddeel van hun voeding. In het drinkwater werden roestige nagels gelegd, dit om een extra rantsoen ijzer op te doen. De natuurlijke smaak, de rijke smaak en voedingskwaliteit van eieren zoals ze door deze kippen werden gelegd kennen wij al lang niet meer. Het ei dat wij vandaag proeven is slechts een armzalig surrogaat van wat het eens was.

Op de uiterst rechtse kant stonden de

paarden- en koeienstallen. Deze hadden eveneens afhellende vloeren en de dieren kregen regelmatig een dikke laag stro om op te rusten. Bij goed weer werden ze naar de wei gedreven. Bij nacht vertoefden zij meestal op stal. Zij voorzagen in de behoefte van melk, boter en kaas.

Het zware Brabantse paard was toen zeer gegeerd om kar en ploeg te trekken. Deze werktuigen bevonden zich achteraan in het karrenkot met alles wat een boer uit die tijd zoal nodig had. Kruiwagens, egge, schoeper, kludden, harken, riek, bijl, kapper, gaffel, zeis, pik, haagschaar, zaag, sloeper enz. Bezijden stond een slijpsteen die bevestigd was op een uitgeholde boomstam. Daarin werd water gegoten, zodat bij het draaien de steen regelmatig bevochtigd werd, wat een goede functie waarborgde.

Op het grote afhellende pannendak lagen druivelaars. Rijp zijnde werd een deel ervan gegist tot rode en witte wijn. De drank met hoog alcoholgehalte was zeer gegeerd. De wijn werd ook wel aangengelgd met water en gesuikerd gedronken.

Achter het erf lag de 'lochting' waar groenten en bessen gekweekt werden. Cichoreiwortels werden gedroogd en gemalen om bij de koffie te voegen. Vaak werd het ook gedronken even gekookt in de melk, gezift en gesuikerd. Dit goedje bleek een heel voedzame drank te zijn.

Petrus kweekte altijd zijn eigen tabak.

De kleine plantjes afkomstig uit Appelterre werden op de markt aangekocht. Hij plantte ze op 75 cm van elkaar in goed bemeste aarde. De plant kan tot 60 cm hoog worden. Ze heeft brede matgroene afhangende bladeren. Wanneer ze halfwas gegroeid waren kwam de champetter en telde nauwgezet de plantjes, want er diende accijns betaald per plant. Bij de rijpe plant, precies de periode van het in zaad komen, werden de struiken afgesneden en op een droge luchtige plaats, afzonderlijk met de stronk naar omhoog opgehangen voor het drogen. Eens gedroogd, werden de bladeren verwijderd, kunstig in elkaar gedraaid en terzelfdertijd op een draaiend toestel tot een lange worst opgerold. De tabaksworst werd dan afgedekt met een katoenen doek en op een droge plaats bewaard. Dat werd dan de boer zijn rookvoorraad voor het komende jaar. Petrus had steeds een toeklapbaar mes bij zich, een roodstenen pijp en een tabakszak vervaardigd van een gedroogde varkensblaas met daarin een einde worsttabak. Als hij zijn pijpje wenste op te steken, sneed hij heel fijne cirkeltjes tabak af, propte die in de pijp, zoog aan de pijpsteen en blies paffend de rook uit. Het waren de luttele rustige ogenblikken die de boer zichzelf gunde. Wijn hij peinzend de blauwe rookkringetjes nakeek, maakte hij reeds plannen voor het komende werk.

Vlak achter de tuin lag de boomgaard.

Toen groeiden er nog hazelnoten, kweekperen en mispels. Bezijden de tuin stond de oven waar voor gans de week brood gebakken werd van de eigen tarweteelt. De hond Lion moest het stellen met een roggebrood. Tussen de oven en de mesthoop lag de houtopslagplaats. Speciale blokken voor de open haard en fijner hout voor het ontsteken van de oven.

Een vlierstruik en een lindeboom overschaduwden de poel die de mest moest vochtig houden.

Achter de boomgaard lag het bos. Het was de houtschuur van Petrus. In de lente was het bos sprookjesachtig mooi. De grond was bezaaid met boterbloemen en onnoemlijke variatie van kruiden, witte, paarse en rose bloempjes. Nergens ruiste de wind zoals in de hoge canada's, nergens waren de tinten van het beukenlover zo roodbruin.

Diep in de schaduw, onder de takken van een overhangende hazelaar was een fontein. Het water was er zo helder dat men op de bodem de bron kon ontwaren langswaar het zuivere water opborrelde. Onophoudelijk vloeide het murmelend verder, in zijn loop de kronkelende grachten volgend om zich uiteindelijk in de root te storten. In deze poel lagen op de bodem de donkerbruine herfstbladeren te blinken. Daartussen een gewriemel van de onmogelijkste kleine diertjes. Libellen en kleurrijke vlinders speelden op het wiegelende riet dat langs de waterkant

groeide. Lichtgroen 'paddengerek' pakte zich samen op de waterrand en kleine dikkopjes schoten heen en weer. Vroeger was hier dichtbij nog een biezenbos. De takken werden gebruikt voor het vlechten van stoel- en zetelzittingen. Petrus was hierin zeer handig en manden vlechten was hem niet onbekend. De wisselen werden eerst in water geweekt om een gemakkelijke vormgeving te bekomen.

Vlakbij lagen de meersen. In het voorjaar bloeiden de gele paardebloemen. Een zeer merkwaardige plant. Als de bloem kleur afgaf was zij juist op punt om er heerlijke witte wijn uit te gisten. De bladeren werden als sla gegeten en fijngeknipt werden ze in pannenkoeken verwerkt.

Naast dit alles waren er de vruchtbare akkers die het levensnoodzakelijke voedsel leverden. Hier klom de dageraad in zachtroze kleuren van moerbeirood en nevelig paars.

Hier werden verre horizonten geboren. Onder de milde middagzon barstte de aarde open en voerde de zaden naar rijpheid.

Hier was de hemel hoog en in het pure blauw zweefden haastigloos kleine witte wolkenlierten.

Hier daalde in bloedrode gloed de avond en de schemering bracht stilte over de velden.

En de boer was onsterfelijk!

Bertha De Winne-De Bodt
Westerlo

GEVAARLIJKE EN ONGEZONDE 'NIJVERHEIDSGESTICHTEN' TE HAALTERN, 1850

Omstreeks 1850 waren er in Haaltert vijf 'gevaarlijke en ongezonde inrichtingen' geregistreerd (1):

Suikerfabriek met stoomketel, Dorp, bij Amédé Allemant

Olieslagersmolen, Dorp, bij Domien De Graeve

Kareelsteenbakkerij, Ede, bij Van Waeyenbergh

Bierbrouwerij 'De Boomgaard', Dorp, bij gebroeders de Sadeleer

Maalderij-Olieslagerij, Steenweg, bij Familie De Loose.

Over deze laatste vonden wij een bundel met interessante gegevens.

Bernardus De Loose werd geboren te Haaltert op 14 januari 1771 en huwde op 27 januari 1809 met Albertina Van den Bruele. Bernardus werd eigenaar van een grote hoeve op 'de Plaetse, Steenweg nr 65' (nu garage Racing). Het goed had een oppervlakte van 53 aren en het woonhuis werd gebouwd in 1772 en vergroot in 1836 (jaartal in ankers nog te zien langs de straatzijde). Aan het gebouw grensde een boomgaard die reikte tot de huidige woning fam. van den Bruelle. In de gebouwen installeerde hij eveneens een oliestampmolen.

Het werd een kroostrijk gezin met 9

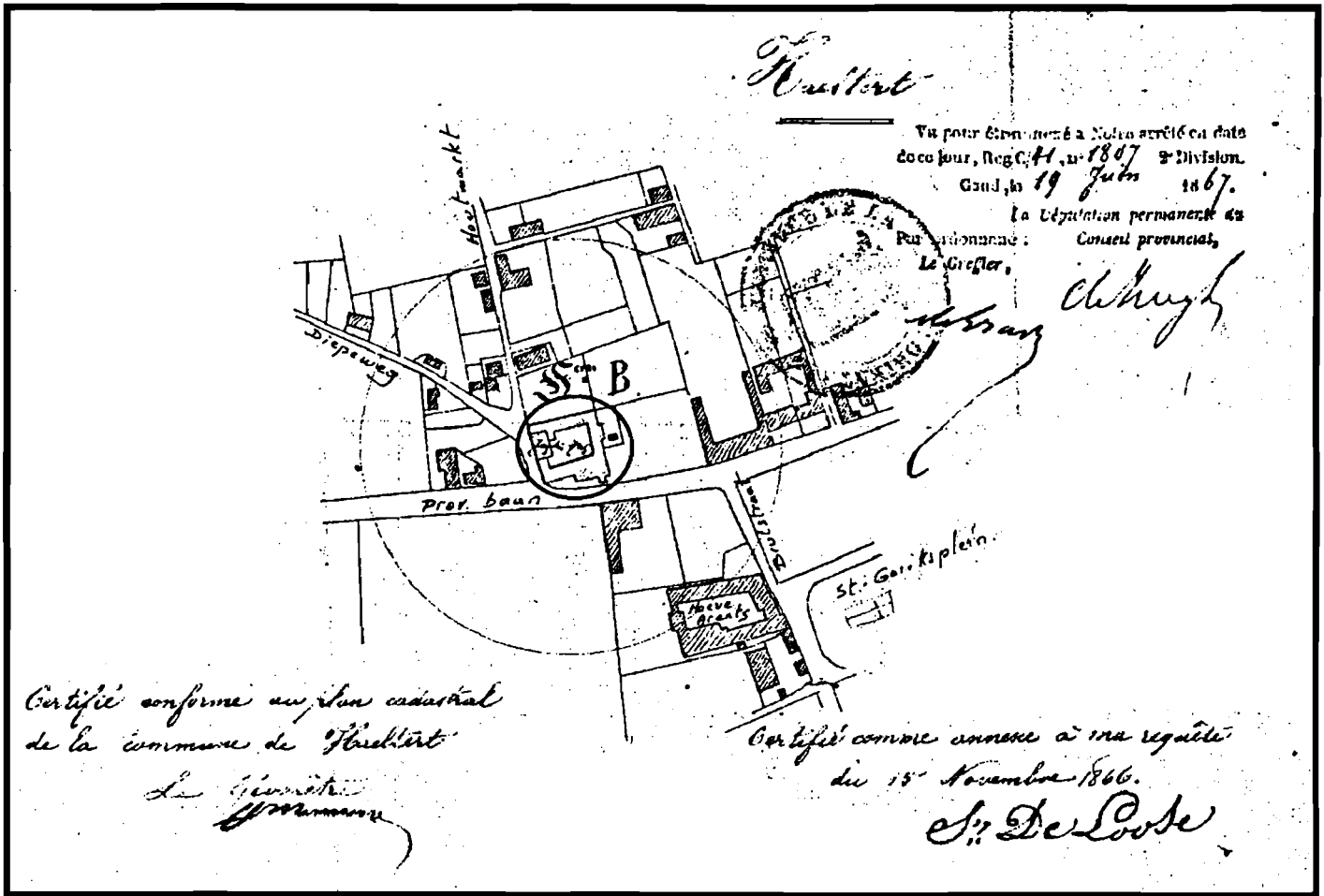
kinderen: Sylvere, °12-04-1812; Marie-Louise, °23-03-1813; Ludovicus, °20-05-1814; Jozef, °23-10-1815; Sophia, °17-05-1817; Marie Joanna, °25-04-1818; Marie Pauline, °12-08-1820; Felix, °23-02-1822 en Jozef, °28-04-1833.

Ludovicus werd koopman, Jozef (°1815) studeerde aan de universiteit, werd apotheker en vestigde zich in 1848 als zodanig in Brussel, Felix runde de maalderij en de anderen hielpen op het landbouwbedrijf.

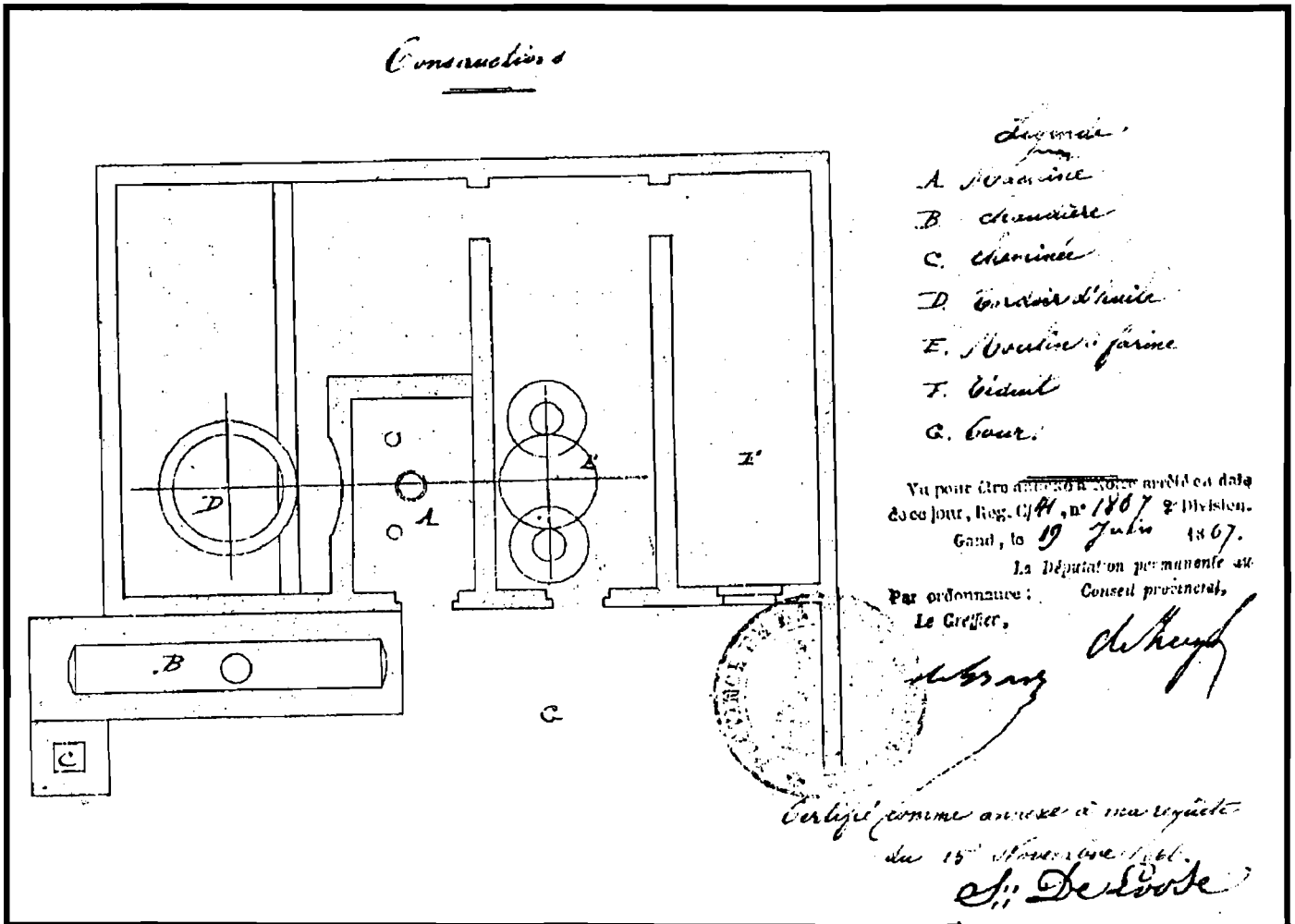
Een document, gedateerd 8 december 1853, vermeldde een 'smeekschrift' van familie Bernard De Loose, Plaetse 65 voor '*l'autorisation de la mise en activité*' van een '*chaudière et moulin à vapeur*'.

De machine met een vermogen van 8 PK werd geconstrueerd in de ateliers Ghyselinck te Gent. De verwarmingsketel (chaudière) met een diameter van 107 cm en een lengte van 487 cm werd vervaardigd in Ougré. (2)

Na het overlijden van Bernard (24-04-1844), beheerde Felix de maalderij. Hij diende een nieuwe aanvraag in op 16 maart 1866 voor een noodzakelijke uitbreiding. Het betrof hier een installatie met een "*machien en een stoomketel van*



Situatieplan van het bedrijf (RAG)



*de macht van 12 paarden te mogen plaatsen bestemd om in beweging te brengen, eene olieslagerij met twee banken en eenen graanmolen met twee koppelen stee-
nen”.*

De wijzigingen werden toegestaan met de nadrukkelijke eis dat de schoorsteen 20 meter hoog zou zijn en dat er bovenop ‘een koperen traliewerk’ zou geplaatst worden teneinde geen hinder “*van de nederdaling van het roet der schouw*” te veroorzaken in de omgeving. De bedrijfsuren werden vastgesteld als volgt: van april tot augustus van 5 uur tot 22 uur. De andere maanden van 6 uur tot 21 uur.

De ingebruikneming kon slechts gebeuren na een inspectie en procesverbaal van een bevoegd ambtenaar van het Ministerie van Openbare Werken belast met de controle op stoomketels.

De controle gebeurde op 3 september en de toelating kwam op 14 december 1866.

In 1878 volgde een nieuwe modernisering met de plaatsing van een ‘*générateur pour le moulin à farine*’. De inspectie gebeurde weer door de Conducteur bij Bruggen en wegen, Vercammen die in zijn verslag vermeldde: “*aucun défaut ne s’est manifesté pendant l’ épreuve de cette chaudière dont les soupapes auraient été chargés du double de la charge totale.*”

Op 22/7/1896 werd de maalderij verkocht (19.970 Fr.) aan Pius Boeykens-

Christina Theybaert. Pius Boeykens werd geboren te Lievens-Esse in 1844. Na zijn huwelijk huurde hij eerst een watermolen op de Molenbeek te Hofstade vooraleer het muldersbedrijf te kopen te Haaltert. Er kwamen zes kinderen. Bij het overlijden van moeder Theybaert op 50tjarige leeftijd was de oudste 23 en het jongste 8 jaar. In de beginperiode was er eveneens een melkerij, maar die werd verplaatst naar een nabijgelegen pand in de huidige Diepeweg. Pius overleed in 1922 en zijn ongehuwde zoon Antoon (tevens landmeter) zette het muldersbedrijf verder. Door verkaveling werd hij eigenaar in 1927 en een jaar later huwde hij met Justina Iliano.

Naast de maalactiviteiten werd eveneens met de bestaande apparatuur een dorsmachine aangedreven die na de oogstperiode benut werd door de boeren.

Door het verdwijnen van de koolzaadcultuur in onze regio stopte de olieslagerij omstreeks 1910 en werden er alleen nog granen gemalen. Tijdens de oorlogsjaren was de graanproductie sterk gereguleerd en kwam er regelmatig inspectie op het bedrijf. Een bepaalde periode in WO II waren er Duitse soldaten gelogeed in de stallingen. Op één van de balken kerfde een militair zijn naam: Werner Weck. Onze informant maakte ook melding van een vondst van Franse munten op de hooizolder. Dit kan verwijzen naar een verblijf op de hoeve van militairen gedurende de Franse bezetting.

ASPECTEN VAN DE KINDERTIJD IN DENDERHOUTEM. 1910-1949 (DEEL III)

1-Inleiding

Men zou misschien denken dat er vroeger veel minder gespeeld werd door kinderen dan nu. Bij ons onderzoek bleek echter dat verschillende omstandigheden ervoor zorgden dat het tegenovergestelde waar was. Eén begrip vervulde daarbij een centrale rol: creativiteit.

In een tijd waarin de technologie in een beginfase stond, konden de technologische nieuwigheden in een tijd met nogal wat armoede, uiteraard nog niet gebruikt worden voor kinderamusement. Die omstandigheid bracht met zich mee dat de kinderen voor hun ontspanning en speelgoed grotendeels hun eigen vindingrijkheid moesten aanspreken: de creativiteit was toen zeker groter dan nu.

Inzake speelgoed werd bijna alles door de kinderen zelf gemaakt: een boog, fluit, katapult, kersenmolen, klakbus, klakker, knickers en ook schaatsen. Daarnaast waren er ook zaken in de natuur te vinden, waar men niet veel mee moest doen om zich ermee te kunnen ontspannen: voor het bikkelen werden steentjes gebruikt; voor het 'stoppelke steken' gebruikte men stokjes en steentjes; hinkelen deed men met een stukje hout; verder amuseerden de bengels zich nog met het vangen van grondels, kikkers, meikevers, mussen en stekelbaarsjes.

Niet alleen de creativiteit bevorderde de grote variatie in de kinderspelletjes. Nog een aantal andere omstandigheden waren in het voordeel van de jeugd.

Zo kreeg men in de basisschool slechts

zelden huiswerk mee. Er was ook minder verkeer dan nu. Slechts enkelen bezaten een wagen. Zelfs de straat behoorde tot de favoriete plaatsen voor het kinderspel. Er stonden heel wat minder woningen, wat betekende: meer weiden en bossen. Binnenshuis amuseerde men zich enkel in de winter, als het donker was of er sneeuw lag. Tenslotte moet nog vermeld worden dat het kinderspel erg tijdsgebonden was: ieder spel had zijn eigen tijd en het ene spel wisselde het andere af alsof er een geheimzinnig teken toe gegeven was.

2-Beschrijving van enkele veel voorkomende spelletjes

2.1. Balspelen.

Camps ruinés

Dit spelletje dat enkel door vrouwelijke informanten werd genoemd, werd blijkbaar enkel gespeeld in de internaten, dus niet in ons dorp zelf. De deelnemers verdeelden zich in twee kampen. De bal moest 'overgeworpen' worden van het ene kamp naar het andere zonder dat de tegenstander hem kon vangen. Als iemand hem toch kon grijpen, kon die naar het kamp van de tegenstander. In dat kamp probeerde zij de bal te nemen en naar iemand gooien, zodat de bal gemakkelijk in de handen viel. Ze probeerde dan iemand te bereiken die de bal minder goed kon vangen: er stonden wel altijd twee of drie minder goede 'vangers' te wachten. Wanneer alle leden van één

kamp 'over' waren, werd de kamp gewonnen en van kant gewisseld.

De bal tegen de muur opgooien

Op school mochten enkel de meisjes met een bal spelen. Het voetbalspel van de jongens betekende een te groot gevaar voor de klasruiten. De meisjes gooiden de bal tegen de muur en trachtten wanneer de bal opgegooid was, zoveel mogelijk om hun as te draaien voor ze hem weer opvingen. Bij iedere beurt draaiden ze één keer meer om hun as. Slaagde men er niet meer in de bal te vangen voor hij de grond raakte, dan was de beurt aan een tegenspeelster.

Kaatsen

Het kaatsen was bij jongens zeer populair in Denderhoutem. Er waren kaatspleinen op het Dorp, Terlinden, Vondelen en op de hoek Terlinden en weg naar Ninove. De ploeg bestond uit twee 'binnenmannen', een 'kleine keerder'; een 'grote keerder' en een 'achterman'. Men speelde voor een kaatshandschoen, een broek of voor een paar pantoffels.

Putje bal

Dit spel werd gespeeld met een (tennis) bal in een cirkel met vijf putjes waar de bal inpaste. Als het 'de gooier' lukte een bal in een putje te rollen moest hij proberen één van de andere weggrennende spelers te raken.

Voetbal

De huidige lederen voetbal was nog niet

in de run. Men speelde op een zelfgemaakte vodden bal en/of met een varkensblaas. Men speelde veelal 'berrevoets' of met klompen wat natuurlijk een gevaar opleverde bij eventueel uitschieten van de klomp bij het trappen.

2.2. Geldspelen

Centje schieten

Bij dit spelletje werden knikkers en geldstukken gebruikt. Iedere deelnemer zette een muntje in. Alle munten werden op een rij in cirkels recht gezet. De bedoeling was de geldstukjes uit de cirkel te schieten.

Stopsel- of tapschieten

Er werd een kurk geplaatst met geldstukjes erop. Men gooide met een zwaardere (lood, koper) stuiver van op ongeveer 2 meter. De muntjes die er afgeschoten werden en die niet in aanraking lagen met het stopsel werden eigendom van 'de schieter'.

2.3. Gezelschapsspelen

Stoppelke steken

Men probeerde 3 stokjes en 3 steentjes op een rijtje te plaatsen in een op de grond getekende kader die verdeeld werd in 13 vakjes. Wie het eerst zijn drie elementen op een rij kreeg won het spel.

Kaarten

De kinderen speelden heel zelden met de kaart, soms in de winter.

2.4 Knikkerspelen

Naar mekaar 'schieten'

Bij dit spelletje knikkerde men om mekaars knikkers. Diegene die 'opging', knikkerde en trachtte de tegenspeler zijn knikker te raken. Raken of 'op' betekende dat men twee knikkers ontving van de tegenspeler. Raakte men niet en lag men er slechts een handgreep vanaf dan ontving men één knikker. Drie knikkers waren de beloning als men raakte én men er minder dan een handgreep vandaan lag.

Oken schieten

Men maakte een putje (oken) waar elke deelnemer een paar knikkers in legde. Daarna 'schoot' iedereen naar het putje. Alles wat uit het putje rolde was voor die bepaalde deelnemer. Bij het 'oken schieten' gebruikte men voor het 'opgaan' meestal een dikkere knikker (dergelijke glazen knikkers deden dienst als stop van een limonadefles).

Putje schieten

Er werden vijf putjes gemaakt en de eerste speler schoot van het eerste putje naar het tweede. Raakte men in het putje dan kon men verder knikkeren, naar het derde putje, enz. De winnaar was hij die als eerste het vijfde putje bereikte. De winnaar mocht wel nog proberen zijn tegenstander 'af te houden', dwz: hij kon de knikkers die in de buurt van het laatste putje lagen wegknikkeren.

Stuiken

Twee spelers legden elk een aantal knikkers uit als 'inzet'. De eerste speler

gooide uit de hand alle knikkers naar een putje. Als het aantal knikkers in het putje paar was kreeg de speler de inleg. Bij onpaar aantal ging de buit naar de tegenspelers.

2.5. Ontspanning met dieren

De meeste informanten herinnerden zich:

-Hanengevechten (was verboden in ons land).

-De hond werd soms gebruikt voor het trekken van de ijsstoel.

-Het vangen van dikkopjes en kikkers (bereiding van kikkerbiljetjes).

-Het houden van 'puitekoers'.

-Meikevers vangen. Men onderscheidde 'het vrouwken' en 'de koning'. De dier-tjes vlogen met een koordje aan een poot in het rond.

-Vangen van vogels met springijzer, met lijmtwijgjes en met 'de hoedzak'. Het vangen met de netten was voorbehouden aan de volwassenen.

-Het vissen van stekelbaarsjes en 'grondels' met schepspeen of met oude emmer of kom.

(wordt vervolgd)
(uit de thesis van Koen Werelds)

Heemkundige kring - Davidsfonds

Retro Kerksken

1 tot 11
nov. '97



Zaal Korlick

1, 2, 8, 9 en 11 nov van 15 tot 20 uur
andere dagen van 18 tot 20 uur

GRATIS TOEGANG

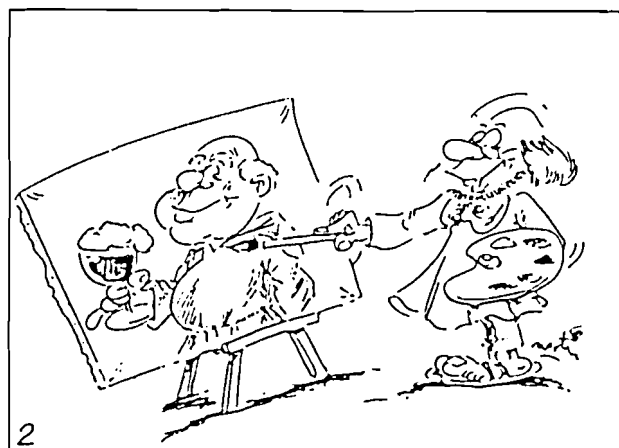
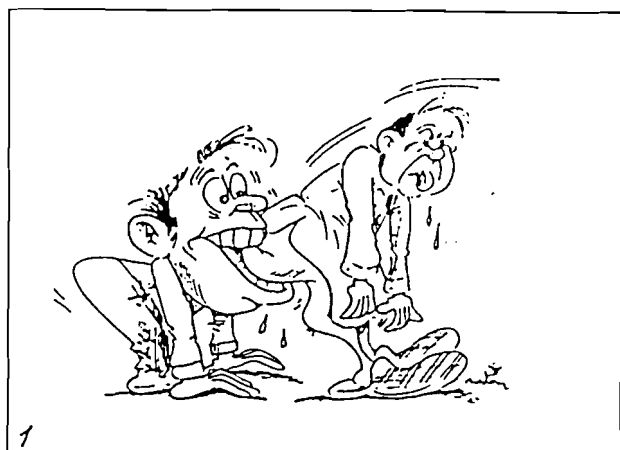
Een geschenk voor onze leden!

Win uw exemplaar 'Oe zegge men 't ammel'!

Hieronder 4 karikaturen van Nesten die een gekende Haaltertse zegswijze uitbeelden. Kan je ze verwoorden?

Noteer de Haaltertse uitdrukking (mag in AN), geef in het kort de betekenis ervan en bezorg dit vóór 20 oktober 1997 op het HK sekretariaat: Droeskouter, 12 te 9450 Haaltert. Uit de juiste inzendingen worden 5 exemplaren geloot.

De winnaars worden uitgenodigd op de voorstelling van het boek begin december. Succes!



Een nieuwe uitgave van de Heemkundige Kring!
Een ideaal kerstgeschenk

De zegge men **Haaltert** 2000

Groot-Haaltertse

Zegswijzen

Spreuken en

Spreekwoorden

andere bekeken

Geïllustreerd met karikaturen van Nesten

Gilbert Redant
Heemkundige Kring Haaltert

Verschijnt begin december 1997

Formaat: 21 x 15 cm

140 bladzijden

Geplastificeerde kaft - chromocard 240 gr.

Papier: opdikkend romandruk 90 gr.

Prijs: 380fr

Bestellen: via rek. nr 439-5083061-63 Heemkundige Kring Haaltert
(exclusief eventuele verzendingskosten)

of secretariaat HK, Droeskouterstr. 12 (053/833086)

of Foto Redant, Hoogstraat

of Boekhandel Scheerlinck, Hoogstraat Haaltert.

Met de steun van het Gemeentebestuur en de Kredietbank